Беларусь у раннім і высокім сярэднявеччы. Станаўленне дзяржаўнасці ўсходніх славян

ПЛАН ЛЕКЦЫІ

1. Зараджэнне дзяржаўнасці ў усходніх славян. Кіеўская Русь
2. Полацкае і Тураўскае княствы, іх узаемаадносіны з Кіевам.
3. Культура Беларусі 1Х-ХШ ст. ст.

Фарміраванне феадальнага грамадства

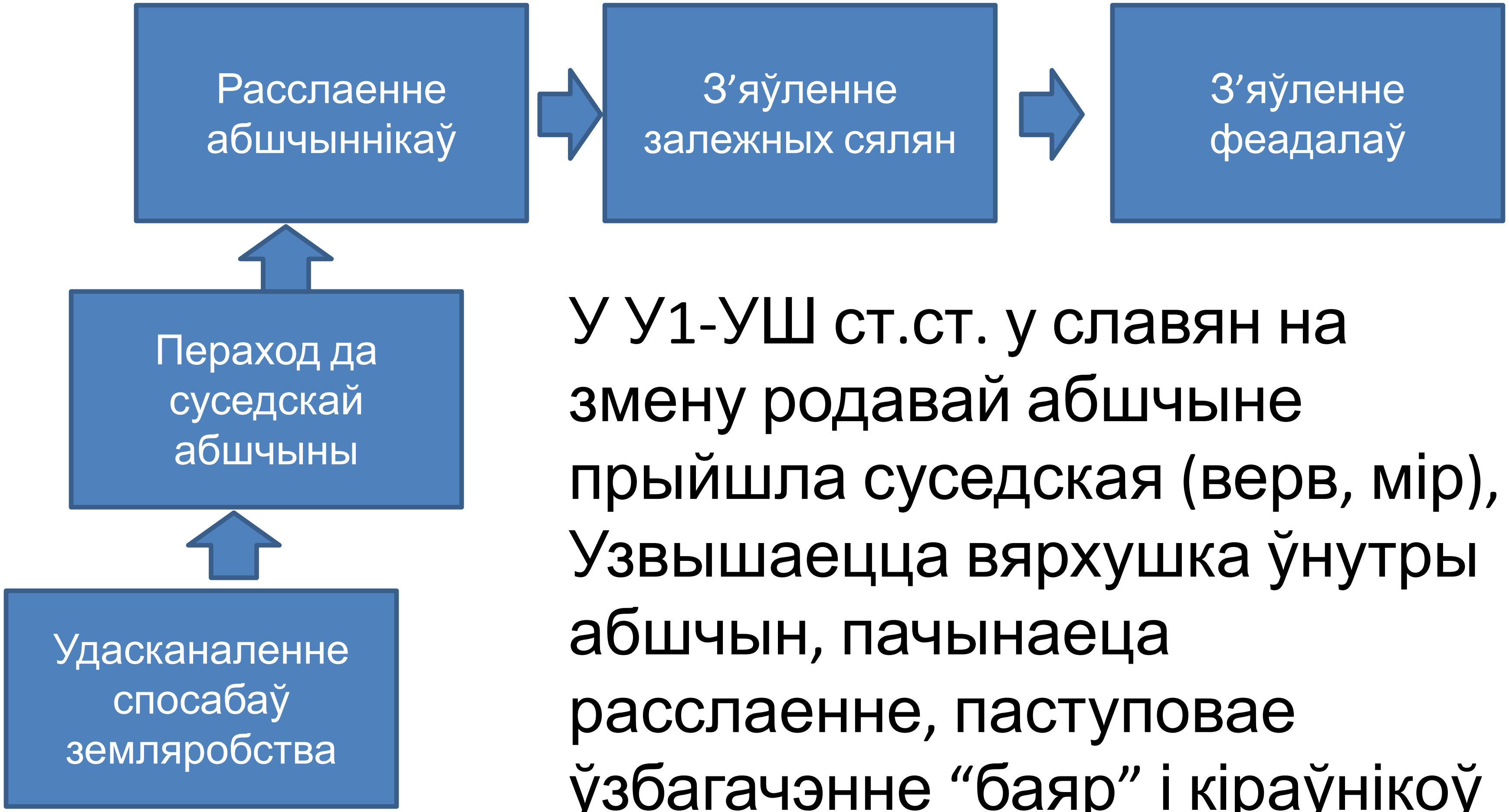

У У1-УШ ст.ст. у славян на змену родавай абшчыне прыйшла суседская (верв, мір), Узвышаецца вярхушка ўнутры абшчын, пачынаецца расслаенне, паступовае ўзбагачэнне “баяр” і кіраўнікоў дружын-князей.

Узнікненне гарадоў

Пашырэнне гандлю паміж гарадамі і землямі

Аддзяленне рамяства і гандлю

Узнікненне гарадоў

Гарадзішча

Узнікненне Кіеўскай Русі

Узнікнее Кіеўскай Русі звязана з прызваннем плямёнамі, якія жылі каля г. Ноўгарада, норў (варагаў). Згодна з летапіссю «Аповесць часовых гадоў» пачаў правіць вараг Рурык. Пасля яго смерці наследнікам стаў Алег, але з-за моладасці яго фактычна правіў яго апекун князь Алег

Алег у 882 г. захапіў Кіеў, у 885 годзе падпарадкаваў радзімічаў, а таксама іншыя землі на шляху «з вараг у грэкі» і перанёс сталіцу ў Кіеў. 882 год лічыцца годам заснавання Кіеўскай Русі. Крывічы і Дрыгавічы удзельнічалі ў паходах кіеўскіх князей на Канстанцінопаль. Тэрыторыя старажытнарускай дзяржавы значна пашырылася пры князях Свытаславе Ігаравічу, а найбольшай магутнасці

Схема кіравання ў Кіеўскай Русі

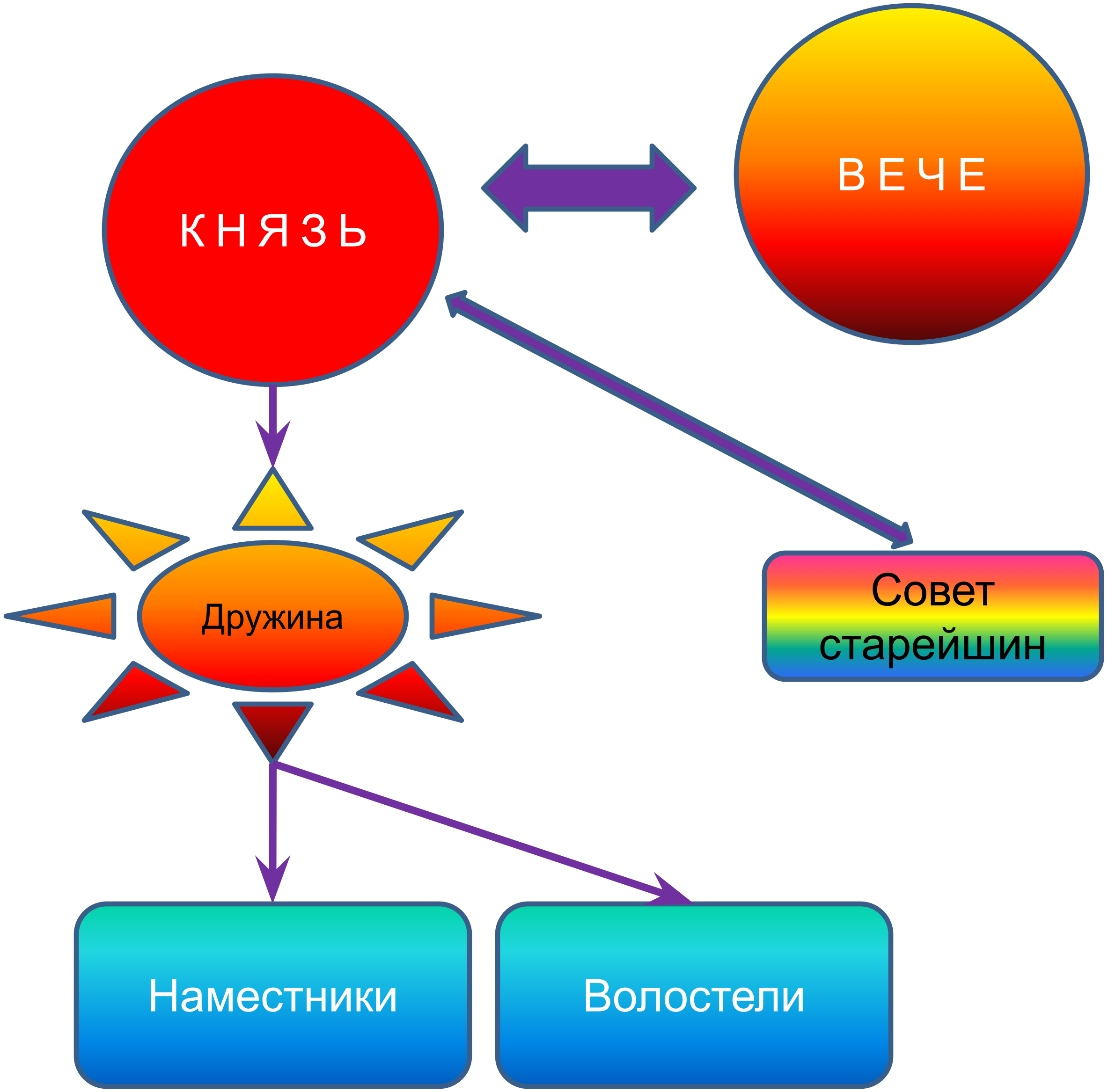

КИЕВСКАЯ РУСЬ В IX в.

Полацкае княства з цэнтрам у Полацку

- Першым княствам -дзяржавай на беларускіх землях было Полацкае княства, з цэнтрам у г. Полацку. Полацк быу заснаваны у 862 г. У X ст. ён становіцца цэнтрам самага магутнага у краі Полацкага княства. Першым гістарычна вядомым полацкім князем быу Рагвалод.

Сабор Святой Сафіі ў сталіцы Полацкага княства

- Пасля гібелі вялікага князя кіеўскага Святаслава Ігаравіча паміж яго сынамі Яраполкам і Уладзімірам успыхнула барацьба за кіеўскі прастол. Першы сядзеў у Кіеве, другі – у Ноўгарадзе. Магчыма, з мэтай набыць сабе магутнага саюзніка, абодва браты – Яраполк і Уладзімір – дамагаліся рукі дачкі Рагвалода Рагнеды. Маладыя князі паслалі сватоў да полацкай княжны. Летапіс паведамляе: Рагнеда, даведаўшыся, што Уладзімір быў сынам Святаслава і нявольніцы, не захацела стаць жонкай рабыніча і з пагардай адказала так: “Не хочу разути рабынича, я за Ярополка иду”. Калі Уладзіміру перадалі адказ Рагнеды, ён у 980 г. пайшоў паходам на Полацк, разбіў полацкае войска, горад зруйнаваў, забіў Рагвалода і яго двух сыноў, а Рагнеду гвалтоўна забраў у Кіеў і прымусіў стаць яго жонкай.

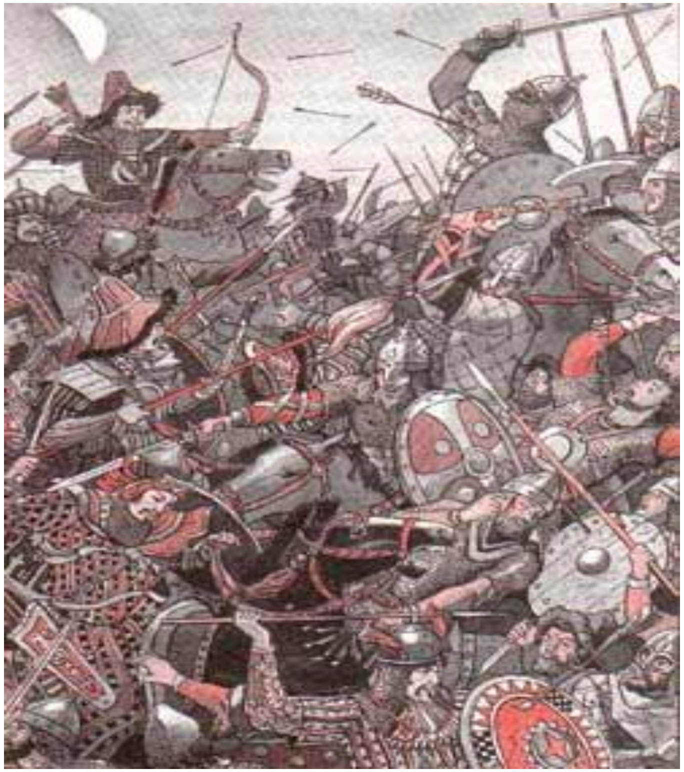

- Паданне гаворыць пра тое, што Рагнеда спрабавала адпомсціць Уладзіміру за сваю знявагу, смерць бацькі і братоў. Яна вырашыла забіць Уладзіміра, калі той спаў, але спроба не ўдалася. Ён раптам прачнуўся і схапіў яе за руку. Калі Уладзімір узяў меч, каб засекчы гордую палачанку, на абарону маці таксама з мячом у руках стаў іх малалетні сын Ізяслаў. Гэты маленькі абаронца так уразіў Уладзіміра, што ён пабудаваў новы горад Ізяслаў (цяпер – Заслаўе бліз Мінска) і паслаў туды Рагнеду і Ізяслава на жыхарства.

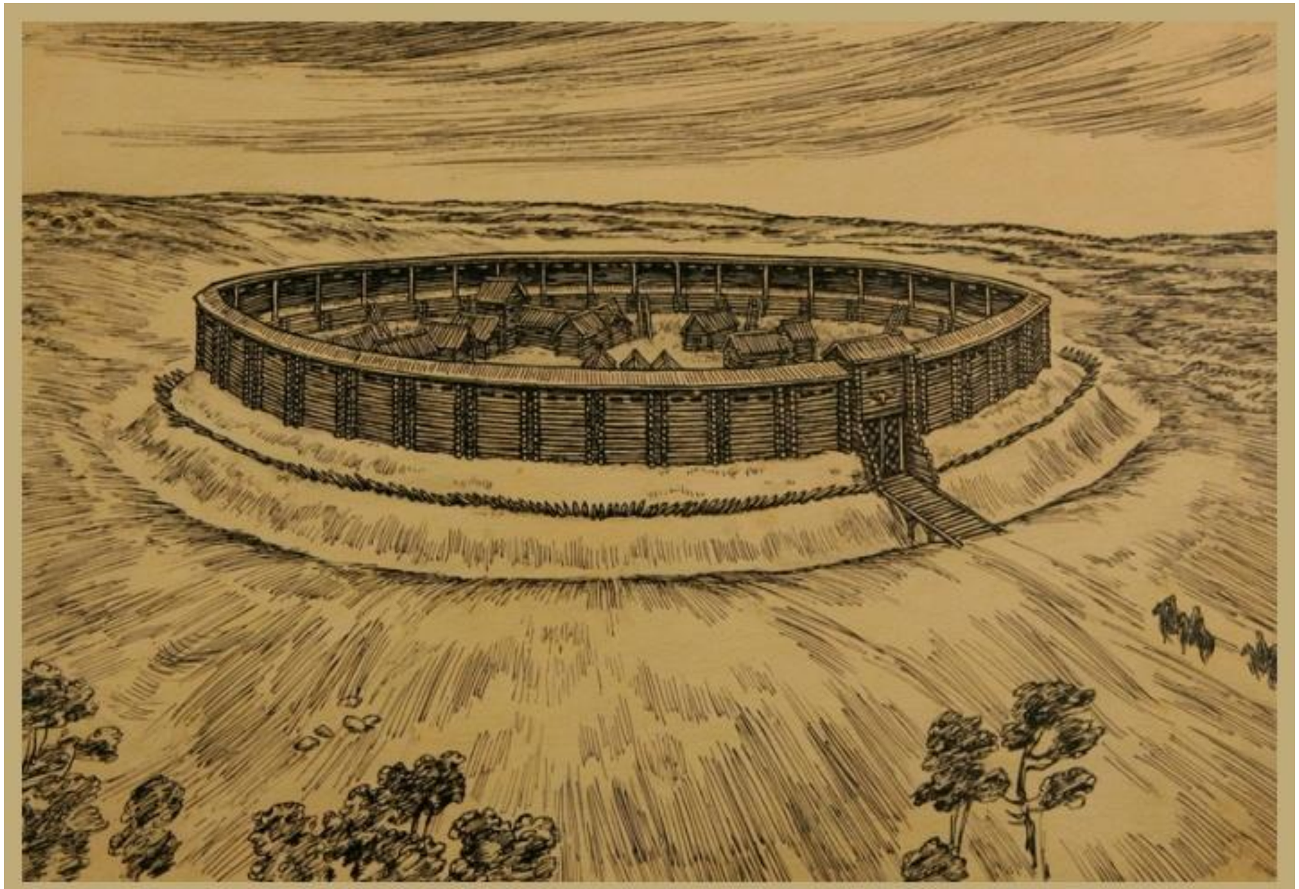

Гарадзішча "Замэчак". Рэканструкцыя Яўгена Куліка па матэрыялах Юрыя Зайца. 1985

- Але гэта не была толькі ссылка. Уступаючы полацкаму баярству, Уладзімір вымушаны быў аддаць Рагнедзе яе “отчину” – Полоцкую зямлю і пасадзіўць там на княжанне свайго малалетку Ізяслава. Іменна ў гэты час, пасля хрышчэння Русі кіеўскі князь накіроўваў другіх сваіх сыноў у буйныя гарады ў якасці намеснікаў. Ізяслаў стаў не толькі полацкім князем, але і заснавальнікам новай дынастыі Ізяславічаў. Разам з тым полацкіх князёў летапісы часта звалі Рагвалодавымі ўнукамі.

- З яго імем звязана аднаўленне полацкай княжацкай дынастыі Рагвалодавічаў і палітычнай самастойнасці Полацкага княства. Даследчыкі мяркуюць, што пры Ізяславе адбылося прыняцце хрысціянства на Полаччыне, у Полацку створана адно з першых епіскапстваў (991-992), уведзена пісьменства, аб чым сведчыць яго пячатка з надпісам, знойдзеная пры археалагічных раскопках у Ноўгарадзе.

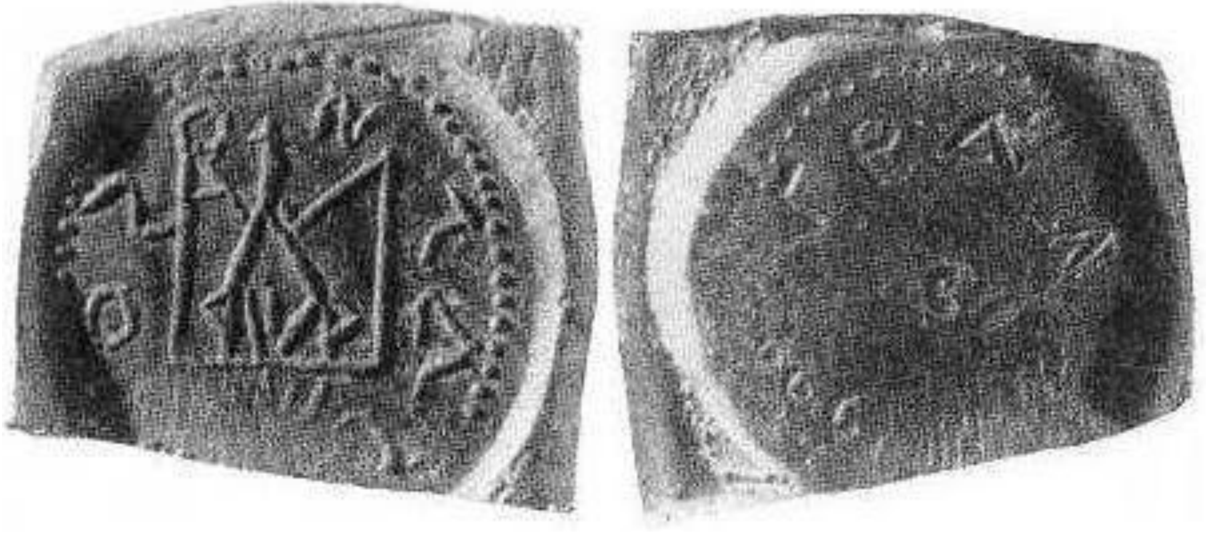

КАРТА ПОЛОЦКОГО КНЯЖЕСТВА

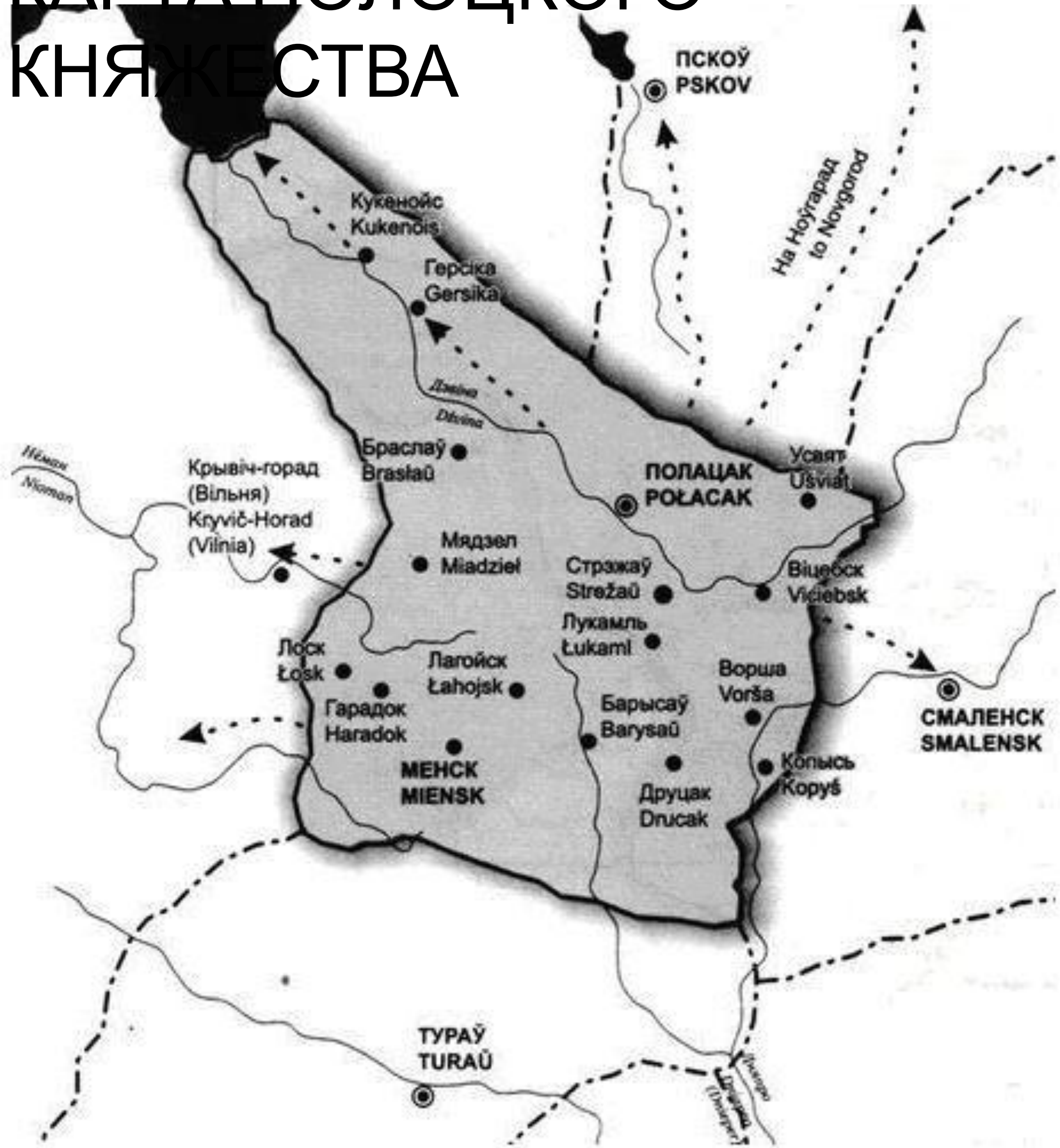

ГРАМАДСКІ ЛАД

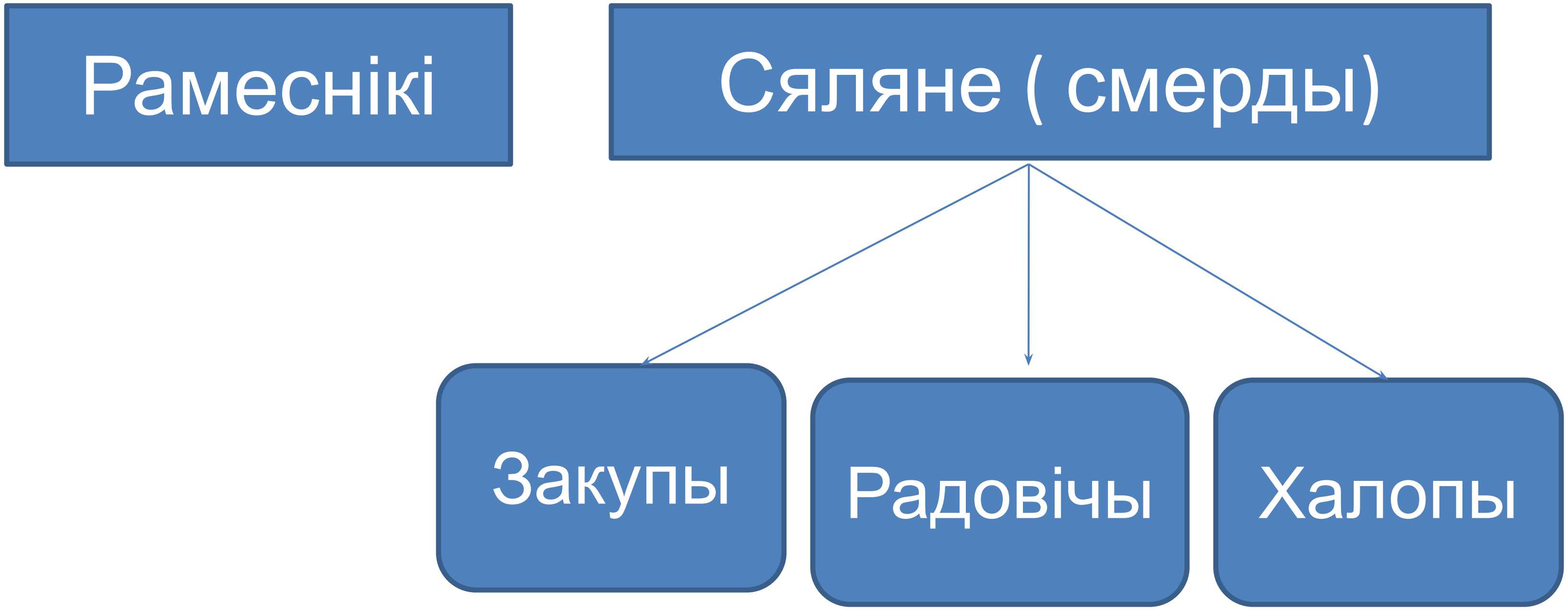

Общественный строй

- лично свободные, но экономически зависимые крестьяне-общинники – смерды
- временно зависимые крестьяне – закупы
- Временно зависимые крестьяне – рядовичи
- Полностью зависимые крестьяне - холопы

В городах жили ремесленники. Особую

Сістэма кіравання

веча ← князь → епископ

ДРУЖЫНА

ВАЕВОДА

ПАСАДНИК, ТЫСЯЦКІ

Адміністрацыя (падвойскі, ключнік, цівун, канюшы і г. д.

Культура

- Архитектура
- Беларусь находится на духовной границе Восточной и Западной Европы, на разломе их культур и религий, что, естественно, сказалось на специфике белорусского зодчества. Первые города на территории Беларуси возникли в период раннего средневековья. Древнейшие из них — Полоцк и Витебск. X век — в Полоцке возведён первый крестово–купольный православный Софийский собор, который положил начало белорусскому монументальному искусству. Первый известный летописный восточнославянский зодчий — монах Иоанн, который в XII веке возвел в Полоцке небольшой собор Спасо–Преображенского монастыря.

ра

АРХИТЕКТУРА

Оборонн

Культов

Новогрудский замок. Реконструкция

ЛИДСКИЙЗАМОК

КРЕВСКИЙ ЗАМОК

КРЭЎСКІ
ЗАМАК

НОВОГРУДСКИЙ ЗАМОК

Каменный замок в Новогрудке -- уникальное сооружение оборонного зодчества своей эпохи. В него входят две площадки: детинец (Замковая гора) с остатками каменного замка и окольный город (Малый замок). Установлено, что с начала XI в. и до середины XIII в. на валах древнего Новогрудка стояли деревянные стены разной конструкции, которые возобновлялись не менее пяти раз. Во второй половине XIII в. были сооружены мощные дубовые срубы -- городни с двойной передней стенкой. Тогда же была сооружена в замке первая каменная башня. Сегодня она находится глубоко в земле, на 7,5 м, а на ней, как на надежн пичная башня Щитовая (Щитовка

Н АВАГРУДСКІ

ЗАМАК

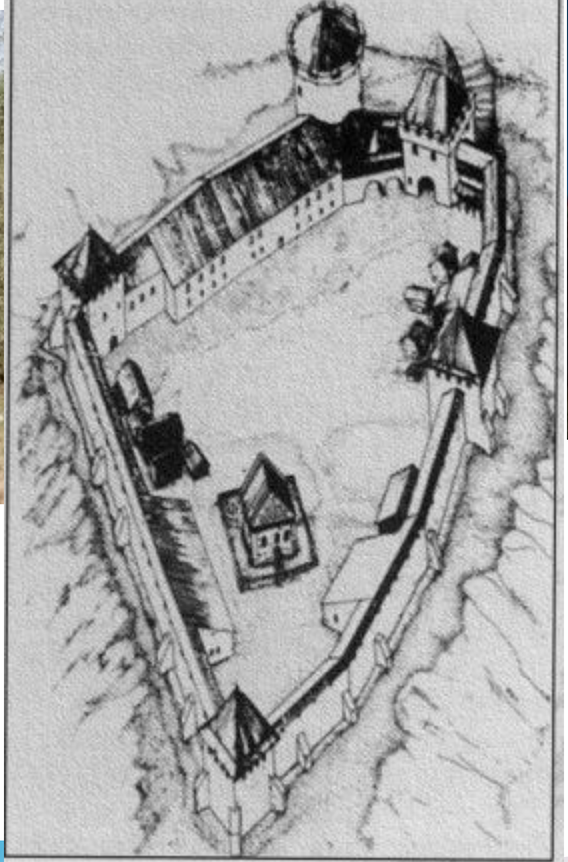

Реконструкция Старого замка, построенного Витовтом в начале XV в.

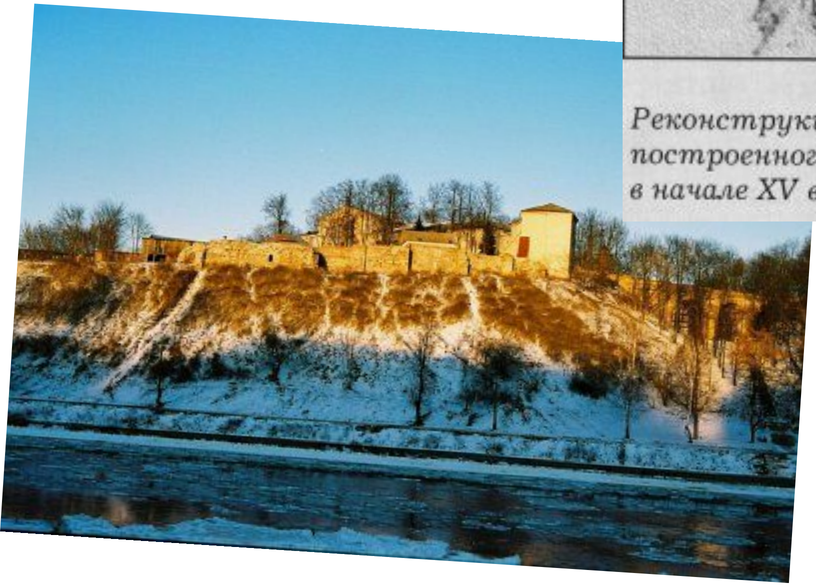

С О Ф И Й С К И Й С О Б О Р

Спасо-Преображенский собор

ительное и

Печать Изяслава Ярославича. Новгород, 1052-1054 г.

www.gerb.bel.ru

КРЫЖ
ЕЎФРАСІННІ
ПОЛАЦКАЙ
1161

(C) FEA & Sable soft 2002

Высокого уровня достигло также изобразительное искусство. Основными жанрами были монументальная живопись (фреска, мозаика), иконопись и книжная миниатюра. Мозаика украшала стены и полы Верхнего замка и Спасо-Ефрасиньевского монастыря в Полоцке, Нижней церкви в Гродно. Фресковые росписи обнаружены в Полоцкой Софии и Спасо-Ефрасиньевской церкви. Иконы писались под влиянием византийского искуссва. Книжная миниатюра развивалась в тесной связи с перепиской книг. Примером художественного оформления книг того времени являются украшения, использованные в Туровском Евангелии.

Фресковые росписи обнаруженные в Полоцкой Софии и Спасо-Ефрасиньевской церкви.